

V2001-91 22.10.2001

Alminnelige kontraktsbetingelser for reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer ved norske verksteder - konkurranseloven § 3-9 jf. § 3-4 og § 3-2

Sammendrag:

TBL Skip søkte om dispensasjon etter konkurranseloven for de alminnelige kontraktsbetingelser for reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer ved norske verksteder. Utarbeidelsen av vilkårene innebar en anbefaling om standardisering av medlemsbedriftenes forretningsvilkår ved anbud overfor bestillere av reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer i strid med konkurranseloven.

Konkurransetilsynet gav dispensasjon til samarbeidet og la vekt på at kontrakten er utarbeidet i samarbeid mellom TBL Skip på tilbydersiden og Norges Rederiforbund på etterspørresiden. Tilsynet antok at slike alminnelige kontraktsbetingelser fremmer en standardisering som må antas å forenkle og effektivisere avtaleinngåelsesprosessen

Vi viser til tidligere kontakt i saken, senest Deres brev datert 21. juni 2001 der De oversender, og søker om dispensasjon etter konkurranseloven for, de alminnelige kontraktsbetingelser for reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer ved norske verksteder av 2. desember 1985, revidert i 1997. Konkurransetilsynet beklager at det har tatt lang tid å behandle de spørsmålene saken reiser.

1. Bakgrunn for saken

I vedtak av 19. januar 1995 ble Skipsindustriens bransjeforening med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 innvilget dispensasjon fra konkurranseloven (krrl.) §§ 3-2 og 3-4 for felles kontraktsbetingelser for reparasjonsarbeider for skip og offshorefartøyer ved norske verksteder. Dispensasjonsvedtaket omfattet ikke daværende § 6 nr. 3 i betingelsene som lød:

"Utlegg som verkstedet har til underleverandører eller underentreprenører, belastes bestilleren med tillegg av 10% av det beløp verkstedet betaler for leveranser og arbeider hvis dette ikke er inkludert i en fast pris for arbeidet".

I vedtaket påla Konkurransetilsynet bransjeforeningen å fjerne bestemmelsen fra sine alminnelige kontraktsbetingelser.

I brev av 10. februar 1995 fremsatte Deres advokat et forslag til ny formulering av den aktuelle bestemmelse:

"Utlegg som verkstedet har til underleverandører eller underentreprenører kan belastes bestilleren med et prosentuell tillegg i samsvar med det som måtte være særskilt avtalt mellom partene eller fremgå av verkstedets øvrige leveringsbetingelser. Tillegget beregnes av det beløp verkstedet betaler for eksterne leveranser og arbeider, hvis dette ikke er inkludert i en fast pris overfor bestiller".

I brev av 29. mars 1995 opplyste tilsynet at den nye ordlyden ikke kunne anses i strid med konkurranselovens bestemmelser.

Skipsindustriens bransjeforening opplyste i brev av 3. januar 1996 at ordlyden igjen var blitt endret på bakgrunn av innvendinger fra Norges rederiforbund. Den endrede formulering samsvarer med gjeldende reviderte kontraktsformular § 6 nr. 3 som drøftes i punkt 2.2 nedenfor.

2. Forholdet til konkurranselovens forbudsbestemmelser

Konkurransetilsynet har gjennomgått kontrakten, og vurdert om noen av bestemmelsene er i strid med konkurranselovens forbud mot pris og anbudssamarbeid.

2.1 Konkurranseloven § 3-4

Krrl. § 3-4 forbyr sammenslutninger av ervervsdrivende selv å fastsette eller oppfordre til reguleringer som er nevnt i krrl. §§ 3-1 til 3-3.

Det fremgår av lovens forarbeider at alle organisasjoner som går inn under betegnelser som forening, forbund, lag, laug, interesseorganisasjoner og liknende må anses som sammenslutninger når disse ivaretar ervervsdrivendes interesser.

Skipsindustriens bransjeforening/TBL Skip er en forening innenfor Teknologibedriftenes Landsforening (TBL). Formålet med foreningen er å ivareta medlemmenes interesser.

Skipsindustriens bransjeforening/TBL Skip er å anse som en sammenslutning av ervervsdrivende i henhold til krrl. § 3-4.

Spørsmålet er da om TBLs utarbeidelse av reviderte standardvilkår til bruk ved reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer ved norske verksteder, innebærer en fastsettelse eller oppfordring til regulering i strid med konkurranselovens forbudsbestemmelser.

2.2 Krrl. § 3-4 jf. § 3-1

I krrl. § 3-1 første ledd forbys to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, å fastsette eller søke å påvirke priser, avanser eller rabatter m.v. I bestemmelsens tredje ledd fastslås det at forbudet også omfatter retningslinjer med slikt innhold som rammes av første (og annet) ledd, og at forbudet rammer både bindende og veiledende avtaler eller ordninger.

Utgangspunktet er at krrl. § 3-1 kun omfatter konkurransereguleringer som begrenser konkurransen

med hensyn til konkurranseparameteren pris. Med andre ord vil ikke forretningsvilkår som ikke direkte regulerer prisen eller som inngår som en del av en prisavtale rammes av krrl. § 3-1.

Konkurranselovutvalget opererer i NOU 1991:27 s. 128 flg. (om ulike former for horisontale konkurransereguleringer) med et skille mellom prisavtaler som rammes av loven og andre former for samarbeid som antas ikke å rammes av lovens forbudsbestemmelser, altså andre forretningsvilkår enn pris. Bestemmelsen må videre tolkes i lys av uttalelser i forarbeidene (NOU 1991:27 kap. 12.3 om hovedhensynene ved utformingen av bestemmelser om forbud og inngrep) om at Utvalget kun ønsket å forby konkurransereguleringer hvor det forelå en presumpsjon for en samfunnsøkonomisk skadelig nettovirkning. Departementet sluttet seg "i alt vesentlig til utvalgets begrunnelse for forbudene" (Ot. prp. 1992-93 s. 49). Konkurransetilsynet har lagt synspunktet til grunn og utdypet det bl.a. i vedtak V1998-92 Grenland transport.

I kontraktsbetingelsene § 1 nr. 3 heter det bl.a. i første ledd: "... Vedtas etter kontraktsinngåelsestidspunktet endringer i fordringene til klassen og/eller offentlig myndighet, skal verkstedet snarest mulig varsle bestilleren herom, og være forpliktet - med mindre annet avtales - til å utføre de påkrevde endringer mot justering av priser og leveringstid som bestemt i § 2, 6. ledd og § 6, 2. ledd." I samme bestemmelse nr. 8 heter det bl.a.: "...Skyldes materialforsinkelsen ikke force majeure begivenheter og er det avtalt en bestemt leveringstid og/eller fast pris, skal disse gjelde uendret, dog slik at bestilleren godskrives eventuelt innspart tid og besparelser. Skyldes materialforsinkelsen force majeure begivenheter, skal leveringstiden og prisen justeres som bestemt i § 2, 6. ledd og § 6, 2. ledd, dog slik at bestilleren skal ha rett til å avbestille...."

Bestemmelsen i § 1 nr. 3 regulerer verkstedets varslingsplikt ved endringer i fordringene til klassen og/eller offentlig myndighet som vedtas etter avtaleinngåelsen og hvilken betydning endringene skal få for prisen. Kontraktens § 1 nr. 8 regulerer forholdet mellom partene ved materialforsinkelser. Begge bestemmelser viser bl.a. til § 6 nr. 2 for beregning av prisendringer.

Ifølge overskriften regulerer § 6 i de alminnelige betingelser prisen på reparasjonsarbeidet. I bestemmelsens nr. 2 heter det at: "Er det avtalt en bestemt pris for arbeidet, beregnes arbeider som ikke er medtatt i spesifikasjonen etter verkstedets vanlige regler for regningsarbeider hvis ikke annet er avtalt." I § 6 nr. 3 heter det at: "Hvis utlegg til leveranser og arbeid som verkstedet har til underleverandører eller underentreprenører ikke er inkludert i en fast pris overfor bestiller, kan utlegg til slike leveranser eller arbeid belastes bestilleren med et prosentueilt tillegg i samsvar med det som måtte være særskilt avtalt mellom partene eller fremgå av verkstedets øvrige leveringsbetingelser til bestiller. Tillegget beregnes av det beløp verkstedet betaler for eksterne leveranser og arbeid."

Kontraktsbetingelsene § 6 nr. 2 angir regler for hvordan tillegg i avtalt fast pris skal beregnes dersom det kommer til arbeider som ikke er medtatt i spesifikasjonen. Slik tilleggsbetaling skal beregnes etter verkstedets vanlige regler for regningsarbeider hvis ikke annet er avtalt. I § 6 nr. 3 reguleres utlegg som verkstedet har til underleverandører eller underentreprenører som ikke er inkludert i en fast pris. I slike tilfeller belastes bestilleren med et prosentueilt tillegg i samsvar med det som måtte være særskilt avtalt

mellom partene.

Selv om reguleringene i en viss grad bestemmer hvordan prisen på reparasjonsarbeidet skal beregnes, er hovedformålet med bestemmelsene å plassere det økonomiske ansvaret for risikobegivenheten gjennom å gi en part krav på/om høyere pris. De aktuelle bestemmelsene regulerer hvem som skal ha risikoen for ulike begivenheters inntreden etter avtaleinngåelsen.

Bestemmelsene innebærer ikke noen normering av godtgjørelsen som verkstedet kan kreve som følge av risikobegivenhetens inntreden.

Konkurransetilsynet kan på denne bakgrunn ikke se at de gjeldende alminnelige kontraktsbetingelser for reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer ved norske verksteder inneholder bestemmelser i strid med konkurranse-loven § 3-4 jf. § 3-1.

2.3 Krrl. § 3-4 jf. § 3-2

Krrl. § 3-2 inneholder et forbud mot samarbeid om og påvirkning av anbud. I henhold til bestemmelsens første ledd må ikke to eller flere ervervsdrivende "for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsette eller søke å påvirke priser, mengdeberegninger eller andre vilkår ved anbud, fordeling av anbud eller at noen ervervsdrivende skal avstå fra å inngi anbud". Forbudet i første ledd omfatter ifølge bestemmelsens annet ledd også retningslinjer med et slikt innhold som rammes av første ledd, samt både bindende og veiledende avtaler og ordninger.

Forbudet i krrl. § 3-2 rekker lengre enn forbudet i § 3-1 idet det også omfatter andre vilkår en pris. Det er ikke adgang for anbudsgivere til å samarbeide om noen form for forretningsvilkår som de skal benytte i sine anbud.

I det foreliggende tilfelle er vilkårene utarbeidet av TBL Skip i samarbeid med Norges Rederiforbund som representerer bestillersiden. Utarbeidelsen av vilkårene innebærer en anbefaling om standardisering av medlemsbedriftenes forretningsvilkår ved anbud overfor bestillere av reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer i strid med krrl. § 3-4 jf. § 3-2.

3. Dispensasjon etter krrl. § 3-9

I.h.t. krrl. § 3-9 kan Konkurransetilsynet dispensere fra forbudene i §§ 3-1 til § 3-4 ved enkeltvedtak eller forskrift dersom:

a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes

b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer en oppveier tapet ved konkurransebegrensningen

c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller

d) det foreligger særlige hensyn.

For å ta stilling til om vilkårene for dispensasjon foreligger må det gjøres en avgrensning av det relevante produkt- og geografiske markedet. Det relevante produktmarkedet inkluderer de varer og/eller tjenester kjøperen anser som substituerbare med hensyn til dekningen av et bestemt behov. Med substituerbarhet menes i hvilken grad ulike produktvarianter kan dekke det samme behovet hos etterspørerne. Det relevante geografiske markedet omfatter det området hvor etterspørerne av varer og/eller tjenester i det relevante produktmarkedet foretar sine innkjøp.

Det relevante produktmarkedet inkluderer i denne sak reparasjonsarbeider på skip og offshorefartøyer. Geografisk er kontrakten avgrenset til å gjelde norske verksteder. Skipseiere og redere kan imidlertid få utført tjenesten også i andre land, og Konkurransetilsynet legger til grunn at det relevante geografiske markedet er større enn Norge.

Kontrakten er som nevnt utarbeidet i samarbeid mellom TBL Skip på tilbydersiden og Norges Rederiforbund på etterspørersiden og innebærer bl.a. en risikofordeling mellom partene i avtaleforholdet som gi samfunnsøkonomiske gevinster. Konkurransetilsynet antar at slike alminnelige kontraktsbetingelser fremmer en standardisering som må antas å forenkle og effektivisere avtaleinngåelsesprosessen slik at unntaket i bokstav b kommer til anvendelse.

Med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 bokstav b fatter Konkurransetilsynet følgende

Vedtak:

Skipsindustriens bransjeforening /TBL Skip gis dispensasjon fra konkurranseloven § 3-4 jf. § 3-2 for å benytte felles kontraktsbetingelser for reparasjonsarbeider for skip og offshorefartøyer ved norske verksteder ved anbud.

Dispensasjonen gis varighet til 1. november 2006.

For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at vedtaket kan påklages innen tre uker. En eventuell klage stiles til Arbeids- og administrasjonsdepartementet, men sendes til Konkurransetilsynet. For øvrig vises det til vedlagte skjema "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak".

Konkurransetilsynet gjør Dem videre oppmerksom på at dispensasjonen kan trekkes tilbake på et tidligere tidspunkt dersom bruken av de alminnelige betingelser skulle vise seg å få uheldige konkurransemessige virkninger. Dersom det er behov for dispensasjon utover det tidsrom som dispensasjonen er innvilget for, bes det om at De søker om forlengelse i god tid før dispensasjonen utløper.

[til toppen](#)